

PARTIDUL COMUNIST – INIȚIATORUL, ORGANIZATORUL ȘI DINAMIZATORUL MIȘCĂRII ANTIFASCISTE DIN ROMÂNIA

GH. I. IONIȚA

În cuvîntarea rostită cu prilejul celei de a 45-a aniversări a creării Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al C.C. al P.C.R., caracterizînd viața politică a României interbelice și mai ales perioada ce a urinat glorioaselor lupte proletare din 1933, aprecia că: „Eroica luptă dusă în acei ani de partidul comunist, în fruntea clasei muncitoare și a unor largi forțe progresiste sub steagul democrației și independenței țării, atitudinea lucidă a unor grupări politice a ̄e claselor conducătoare au stăvilit pentru un timp ascensiunea spre putere a organizațiilor fasciste și înrobirea țării Germaniei naziste”¹.

Consistența acestei aprecieri, probată cu forța de convingere a concluziilor desprinse din analiza tumultuoasei vieți politice a României în perioada premergătoare celui de-al doilea război mondial, rezultă pregnant din rezultatele cercetărilor istorice întreprinse în țara noastră în ultimul sfert de veac.

Este un lucru bine cunoscut că de o mișcare antifascistă în România nu din 1933 începînd se poate vorbi, ci cu mult timp mai înainte. Spre cînstea lor, mișcarea revoluționară, Partidul Comunist Român — încă în momentele în care pentru prima oară fascismul se strecura în viața politică a țării prin acțiuni și mijloace nu întotdeauna într-o dată sesizabile — au intuit primejdia reprezentată de acesta.

¹ Nicolae Ceaușescu, *Partidul Comunist Român — continuator al luptei revoluționare și democratice a poporului român, al tradițiilor mișcării muncitorești și socialiste din România*, în „România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste”, vol. I, București, Editura politică, 1968, p. 37f.

caracterul său reacționar, antipopular și antinațional, stigmatizându-l în fața maselor și chemându-le pe acestea să-i riposteze vehement. Inspirat din curente asemănătoare prezente în alte țări, „fascismul — citim în ziarul „Socialismul“, organul central de presă al P. C. R., încă la 7 decembrie 1922 — caută să-și găsească imitatori și la noi... muncitorimea are datoria să înăbușe așa cum se cuvine încercările fasciste”. Izvorit din aceeași poziție înaintată, conformă stării de spirit a maselor celor mai largi, comitetul secțiunii București a P.C.R. lansa, la începutul anului 1923, un viguros apel adresat clasei muncitoare, tuturor oamenilor de bună credință pentru a se organiza în vederea apărării drepturilor și libertăților democratice, supuse atacurilor extremei drepte².

Mișcarea antifascistă din România a cunoscut o nouă etapă de afirmare, calitativ superioară, în anii care au urmat instaurării hitlerismului la putere în Germania în 1933, moment de tristă amintire, care a constituit un punct de pornire și pentru intensificarea acțiunilor Gărzii de fier și celorlalte grupări fasciste din țara noastră.

În împrejurările complexe din acei ani, evident, în fața Partidului Comunist Român, forța cea mai activă și mai consecventă din întreg peisajul vieții politice interbelice, se ridica imperativul major al dezvăluirii marilor primejdii reprezentate de fascism, punerea maselor largi la adăpost față de pericolul fascist. „În aceste împrejurări, Partidul Comunist din România, exprimând interesele vitale ale maselor largi, militează activ pentru unirea tuturor forțelor democratice și patriotice ale poporului pentru apărarea independenței și suveranității țării”³.

Mișcarea antifascistă din țara noastră a adăugat în acei ani noi energii efortului de luptă făcută pe plan internațional de mișcarea comunistă și muncitorască, de masele largi de oameni ai muncii. Este binecunoscut faptul că, la noi ca oriunde, forța care a adoptat din capul locului o poziție ireductibilă și de înaltă combativitate împotriva fascismului a fost mișcarea comunistă. Afirmându-se ca cei mai consecvenți apărători ai libertății și independenței naționale, comuniștii au format coloana vertebrală a luptei antifasciste. În același timp, contra înrobirii fasciste s-au ridicat masele populare, largi forțe democratice și patriotice.

În România, obiectivele sub care s-a desfășurat activitatea pentru unirea tuturor forțelor democratice, patriotice pe o platformă comună — lupta contra stării de asediu și a cenzurii pentru dezarmarea organizațiilor fasciste și interzicerea activității lor, pentru amnistierea deținuților comuniști și antifasciști, pentru apărarea integrității fruntării-

² În lucrarea *Dictatura regală* publicată de Al. Gh. Savu în Editura politică, București, 1970, la pag. 18 se consideră cu justețe acest apel drept unul dintre primele documente cu caracter antifascist lansate de forțele democratice din România.

³ Nicolae Ceaușescu, op. cit., p. 369.

naționale, a independenței și suveranității patriei etc. — interesau în mod fresc masele cele mai largi: clasa muncitoare, țărănimea, intelectualitatea, studențimea, funcționăria, meseriașii, micii întreprinzători, pensionarii, în general păturile mijlocii, inclusiv o parte a burgheziei, neliniștită de perspectivele sumbre ale aservirii țării interesele Germaniei hitleriste. Pornind de la asemenea considerente, comunistii, organizațiile de masă legale, ilegale și semilegale, conduse sau influențate de P.C.R. au putut înregistra în perioada tratată succese deosebite în mobilizarea maselor la acțiuni pe cele mai diferite probleme și în jurul unor variate revendicări general-democratice, antifasciste, antihitleriste.

Acest lucru a fost posibil numai ca urmare a unor intense și permanente eforturi făcute în cadrul mișcării antifasciste de către clasa muncitoare, de alte pături și categorii sociale. Mișcarea antifascistă a cunoscut o amploare deosebită în țara noastră și s-a materializat în forme bine organizate îndeosebi în perioada în care a început să se aplice pe larg experiența eroicelor lupte ale ceferiștilor și petroliștilor din ianuarie-februarie 1933, inițiate și conduse de partidul comunist. Creșterea forței de atracție a proletariatului și a prestigiului P.C.R. în cursul acestor mari bătălii de clasă a constituit fondul pe care ulterior au avut loc noi și noi regroupări ale forțelor sociale și poli ice angajate efectiv în frontul luptei antifasciste, pentru democrație și pace. Orientându-se just în acele împrejurări, P.C.R. sublinia că o reală apărare a maselor populare împotriva pericolului fascist, împotriva acțiunii teroriste, huliganice, distructive a legionarilor și altor elemente fasciste putea fi asigurată numai în condițiile grupării în jurul clasei muncitoare a tuturor păturilor sociale asuprite și amenințate de ofensiva forțelor reacționare, fasciste. Și, valorificând experiența pozitivă a luptelor proletare din 1933, P.C.R. a reușit în perioada următoare să activeze, în jurul clasei muncitoare, categorii largi ale populației, bărbați și femei, tineri și vîrstnici, pentru crearea unui front democratic, capabil să apere interesele celor mai largi pături sociale, capabil să creeze o opinie de masă împotriva fascismului. Pentru aceasta, partidul comunist s-a sprijinit, în anii premergători celui de-al doilea război mondial, pe un însemnat număr de organizații de masă democratice, dintre care o intensă activitate și rezultate deosebite au obținut: Comitetul național antifascist, Frontul plugarilor, Comitetul antirăzboinic, Liga muncii, Madosz-ul, Blocul democratic, Comitetele cetățenești, Comitetele pentru apărarea antifasciștilor, Patronajele populare, Comitetul român pentru pace, Grupul avocaților democrați, Frontul feminin, Uniunea democratică etc.

Prin însuși conținutul documentelor de constituire și, mai ales prin activitatea practică desfășurată, organizațiile democratice de masă au adus servicii importante mișcării antifasciste. „Stringînd în jurul acțiunii antifasciste pe toți cei care lucrează cu brațul sau cu mintea la orașe și la sate — se arăta în Apelul de constituire a Comitetului Na-

țional Antifascist — vom putea stăvili în România triumful unui curent care poartă în el germeul de distrugere a tot ce e izvor de muncă și gândire. Facem apel la unirea tuturor forțelor muncitorești, intelectuale să formeze pretutindeni, în toate orașele, satele, fabricile, birourile și cartierele din țară comitete antifasciste”.

În lupta împotriva fascismului, clasa muncitoare s-a afirmat în România drept clasa socială fundamentală, forța principală. Sub conducerea Partidului Comunist Român, forța politică fundamentală a mișcării antifasciste, clasa muncitoare a activat hotărît pentru a antrena în această luptă alte pături și categorii sociale în vederea concentrării lor pe o platformă comună a Frontului popular antifascist. Din păcate, pînă acum, în literatura de specialitate din țara noastră nu a apărut o lucrare care să-și justifice cu totul utilitatea și care ar trebui să se numească fără îndoială „Clasa muncitoare — forța socială fundamentală a mișcării antifasciste din România”. Ceea ce dorim să subliniem în mod deosebit este faptul că, în cursul înclăștărilor revoluționare din acei ani, creșterea conștiinței de clasă a muncitorilor și întărirea unității muncitorești în decursul acțiunilor au influențat asupra creșterii rolului clasei muncitoare ca factor social și asupra dezvoltării ei într-o forță conducătoare a mișcării democratice, antifasciste în permanentă dezvoltare. Pe aceste baze de fapt s-a întărit continuu din punct de vedere organizatoric și politic Partidul Comunist Român, afirmîndu-se neîncetat ca avangardă de nădejde a clasei muncitoare.

O atenție din ce în ce mai mare a acordat partidul comunist întăririi legăturilor sale cu satele. Alături de obiectivul de mare interes pentru țărănime — lupta pentru pămînt —, lupta împotriva primeidiei fasciste a constituit pentru partidul comunist o a doua pistă principală pe care s-a întîlnit cu țărănimea. Și, după cum se știe, nu au fost puține la număr prilejurile în care lupta antifascistă a trecut chiar pe primul plan în cadrul unora dintre acțiunile țărănești, chiar dacă în perioada dată, din motivele cunoscute, accesul partidului spre sate nu a putut rezolva pe deplin problema înfăptuirii alianței muncitorești-țărănești.

Cum este și normal, pe planul demascării fascismului și al luptei practice împotriva lui, o contribuție de seamă au adus-o intelectualii democrați, patrioți. Într-o etapă de mari frămîntări sociale și politice, ca cea cuprinzînd anii la care ne referim, tot ce a avut mai de preț intelectualitatea noastră, savanți, scriitori și artiști al căror renume depășise de mult granițele țării, s-au situat de partea forțelor democratice, au militat prin cuvîntul și opera lor, în spiritul chemărilor partidului comunist, împotriva fascismului, au afirmat năzuințele de independență și suveranitate ale poporului nostru, s-au ridicat împotriva înrobirii străine, a nesocotirii demnității naționale. O trăsătură a antifascismului intelectualității românești a constituit-o faptul că manifestările sale nu au fost izolate de mișcarea antifascistă a celor mai consecvente forțe ale democrației — clasa muncitoare și organizațiile sale.

o formă obișnuită de exprimare a hotărârii de luptă antifascistă, **antifascistă** a maselor o reprezenta organizarea unor mari întruniri **Adeseori**, aceste întruniri se sfârșeau prin puternice manifestări **antifasciste**, pentru pace, prin organizarea de demonstrații de **Designur**, spațiul ce este afectat comunicării de față nu ne în-
 descriem nici cel puțin cele mai importante asemenea ac-
 țuni care au avut o deosebită amploare în acei ani la București — și
 în primul rînd aici în Capitala țării —, dar și la Cluj, Iași, Ploiești,
 Brașov și în alte centre.

În împrejurările în care, în scopul de a lovi în partidul comunist și
 în mișcarea revoluționară, antifascistă, cercurile guvernante au organi-
 zat un șir de monstruoase înscenări judiciare onora dintre cei mai buni
 și ai poporului român, o permanentă preocupare și-au făcut partidul
 comunist, organizațiile de masă din sprijinirea comuniștilor și antifas-
 ciștilor în procese, din ajutorarea lor morală și materială pe timpul de-
 detenției, din ajutorarea familiilor lor rămase fără sprijin. Împotriva
 înscenării unui lung șir de așa-zise *processe antifasciste* la București,
 Brașov, Galați, Cluj etc. masele au protestat în acei ani vche-
 ment, dezvoltînd în întreaga țară o amplă mișcare de solidaritate cu cei
 arestați, judecați și întemnițați.

Pentru a spori eficiența mișcării generale antifasciste din România,
 partidul comunist s-a orientat, îndeosebi începînd din anii 1935—1936,
 spre concentrarea într-un front comun antifascist a tuturor organiza-
 țiilor revoluționare, democratice, lăsînd totodată deschise porțile pen-
 tru toate acele partide, grupări și organizații de alte nuanțe politice
 care a colabora la o înfruntare fățișă cu fascismul, cu propaganda
 sa demagogică și acțiunile sale deșănțate. În acest sens, P.C.R. a și
 adresat în mai multe rînduri apeluri celor mai diverse partide și gru-
 pări politice și a obținut o serie de succese importante a căror relevare
 într-o asemenea discuție este neapărat necesară. Blocul democratic, de
 pildă, a fost cel care, la 26 noiembrie 1935 — la fel cum făcuse Fron-
 tul Plugarilor cu Madosz-ul la 24 septembrie 1935, la Băcia —, a
 încheiat la București un acord de colaborare democratică, antifascistă
 cu Partidul Comunist (Popovici). „Încheind acest acord — se specifica
 în documentul adoptat — cele două organizații sînt convinse că ex-
 primă, prin concentrarea acțiunii lor, realitatea năzuințelor, luptelor și
 organizării multîmilor muncitoare de la orașe și sate, a intelectualilor,
 micilor comercianți, micilor industriași, meseriașilor, funcționarilor,
 pensionarilor și a tuturor acelor care sînt expuși pericolului fascist,
 creator de mizerie, război și lagăre de concentrare“. Organizațiile sem-
 natore, se arată în continuare, „cred că acordul încheiat este expresia
 cu a discuției dintre comitete și delegați, ci își are originea în frămîn-
 tarea și acțiunea multîmilor muncitoare care doresc unirea forțelor de-
 mocratice, fiind hotărîte să înfrunte, prin toate mijloacele legale de

masă, orice fel de aventură dictatorială fascistă — hitleristă”⁴. Succesele amintite aveau să fie dezvoltate prin încheierea la scurt timp, la 6 decembrie 1935, a acordului de la Tebea (județul Hunedoara). Semnificația acestui acord, încheiat simbolic sub gorunul legendar al lui Horia și la mormintul lui Avram Iancu, a fost cu totul deosebită, dovedindu-se prin aceasta posibilitatea reunirii pe o platformă comună a maselor populare, pe baza unui program de revendicări larg — democratice, antifasciste.

Participanți la încheierea acordului de la Tebea (6 decembrie 1935).

Concluzii prețioase se pot desprinde în ceea ce privește aversiunea maselor față de fascism în general și față de activitatea Gărzii de fier și a grupării naționaliste gogo-cuziste în special din analiza campaniilor electorale și a desfășurării alegerilor parlamentare, județene și comunale în perioada ce ne stă în atenție. O asemenea analiză ne oferă posibilitatea de a aprecia, pe baza rezultatelor concrete obținute de către fiecare din partidele și organizațiile participante, raportul de forțe din viața politică a României acelor ani. În pofida terorii și manevrelor de tot felul exercitate asupra maselor de către organizațiile fasciste, a încercărilor de a împiedica pe alegători de a se prezenta la urne, a de-

⁴ Arhiva C.C. al P.C.R., fond 20, dosar 4076, f. 52.

magiei deșănțate a partidelor de dreapta și fasciste, a furtului de urne și a celorlalte samavolnicii comise, masele largi s-au afirmat pretutindeni în alegeri ca adversari hotărâți ai oricăror tendințe dictatoriale și fasciste, ca partizani fideli ai luptei democratice, antifasciste. Mai puțin decât oricare alt exemplu ce se poate da din acei ani, această victorie s-a desprins cu prilejul alegerilor parlamentare parțiale din județele Mehedinți și Hunedoara de la 18 februarie 1936, când forțele democratice, antifasciste raliat pe o platformă comună și având candidați comuni democrați au înregistrat una din cele mai prestigioase victorii.

În succesele obținute de forțele democratice în alte alegeri desfășurate pe ansamblul întregii țări, concretizate în obținerea unui mare număr de mandate și voturi, trebuie distinsă cu deosebire contribuția P.C.R. la concentrarea forțelor democratice — după exemplul Hunedoarei și Mehedințiului din 18 februarie 1936 — în jurul unui candidat comun care, indiferent de apartenența sa la partid, trebuia să reprezinte din momentul alegerii sale interesele și voința colectivă a masei de alegători care, de pe pozițiile Frontului popular antifascist, îl susținuseră în fața urnelor.

Desigur, într-o asemenea analiză, nu trebuie să ne scape din atenție faptul că Garda de fier, principala organizație fascistă din România, din 1933 abia în alegerile parlamentare din decembrie 1937 a îndrăznit să ridice capul și să emită pretenții deosebite, în rest mulțumindu-se în alegerile comunale și județene desfășurate în intervalul scurț cu acțiuni de hărțuire a forțelor democratice, de terorizare și intimidare a lor.

Nu este lipsit de importanță să arătăm că potrivit rezultatelor cercetărilor întreprinse de noi asupra participării Gărzii de fier și altor organizații fasciste la alegerile parlamentare, județene și comunale din întreg intervalul interbelic, numărul de voturi și mandate obținut de acestea a fost neînsemnat pentru a putea fi luat în considerație, ceea ce vorbim credem, de la sine, cu forța de convingere a faptelor, despre eversiunea maselor față de fascism, despre impopularitatea fascismului în România.

O contribuție de seamă la demascarea fascismului, la mobilizarea maselor în frontul comun de luptă pentru democrație și pace a adus-o presa antifascistă a vremii. Ea a lovit permanent în mijloacele ei specifice, în publicistica legionară, în limbajul ei grandilocvent, în care cuvintele goale țineau locul ideilor, iar fraza stereotipă pe acela al atitudinilor angajante.

Este cu atât mai mare meritul slujitorilor presei antifasciste din acel timp cu cât a fi gazetar „de stînga”, antifascist, în vremea cînd legionarii ucideau pe peronul gării Sinaia pe I. G. Duca — primul ministru al țării — și își lichidau adversarii cu cuțitul, pistolul sau pușca mitralieră, nu era o profesie comodă. A combate pătrunderea fascismului în România, a expune oprobriului public metodele de cumpărare a unor

români de către hitleriști, a condamna măsurile luate de guvernul împotriva clasei muncitoare, a maselor în general, a scrie despre partidul comunist, atunci când simpla menționare a numelui constituia un delict penal, toate reprezentau acte de curaj civic, curaj plătit uneori cu jertfe. Cum se știe, numărul celor care au nesocotit gravele amenințări ce planau asupra lor și-au închinat activitatea lor luptei antifasciste, cu toată măiestria gazetărească și cu profunzimea sentimentelor patriotice de care erau animați, a fost cu totul impresionant.

Desebit de active s-au dovedit clasa muncitoare, masele largi organizate de P.C.R. în inițierea unor acțiuni fățișe îndreptate împotriva organizațiilor fasciste, a propagandei și activității lor. Provocările bandelor fasciste pe străzi, atacării de către acestea a sediilor partidelor democratice, le-au răspuns de fiecare dată masele prin acțiuni de protest, de combatere și de dejucare a planurilor fasciștilor. Un puternic ecou a avut, de pildă, lupta comună a muncitorilor comunisti și social-democrați împotriva bandelor fasciste care, în 1936, au atacat și au încercat să ocupe Casa Poporului din București. După atacuri violente care au durat câteva zile, atacul fasciștilor a fost învins.

Față de atacurile întreprinse de bandele fasciste împotriva presei democratice, față de devastarea de către acestea a chioșcurilor de presă și arderea presei democratice, antifasciste, P.C.R., organizațiile democratice, masele au luat de fiecare dată severe măsuri de apărare.

Altminteri acțiuni și poziții ale maselor au făcut ca, în România, organizațiile fasciste să nu-și poată permite ceea ce în alte țări au avut uneori cu mare ușurință. A fost dureros pentru aceste organizații să constate că cetele de teroriști bătăuși și spărgători de grevă și de demonstrații antifasciste nu le-au putut alcătui decât din huligani de stradă, adepții lor fanatici, și în cazuri cu totul izolate și din elemente sub-burgeze îndeosebi, confuze din punct de vedere politic, dezorientate și mai mult prin ceea ce pretinsa ideologie legionară le oferea. Așa cum lucrurile, acțiunile „tari”, „pilduitoare” inițiate de legionari, cu sau alte nuanțe de fasciști, au putut fi organizate doar cu unele cete de oameni declasați cărora istoria le-a înregistrat pentru totdeauna în paginile ei profilul.

În mod firesc, afirmațiile de mai sus impun cu necesitate încercarea de a se da un răspuns pe cât de argumentat pe atât de logic la întrebarea: ce anume a determinat această stare de spirit antifascistă în România?

De oriunde am începe analiza problemei, răspunsul considerăm că va fi unul și același, și anume că mințile înțelepte ale poporului nostru, masele masei de oameni ai muncii au înțeles, mai ales în acel timp, — dincolo de valul de teroare, de cuvintele lașe și fără nici o acoperire a unor lideri ai pistolului pus în slujba unei teribile poftă de expansiune politică — se punea în discuție însăși existența sau dispariția

Demonstrație antifascistă în capitală (decembrie 1937).

Întrunire a studenților antifasciști.

~~stră~~ ca națiune. Doctrina forței și a imnurilor funebre, a drapelelor verzi și a diagonalei nu au găsit răsunet în sufletul poporului nostru.

Deosebit de active s-au dovedit masele, mișcarea democratică și antifascistă, în combaterea tendințelor revanșarde și revizioniste ale Germaniei hitleriste și ale acoliților ei, tendințe ce puneau în pericol integritatea teritorială a României, independența și suveranitatea ei națională. Alături de P.C.R., îndeosebi Comitetul național antifascist, Blocul democratic, Uniunea democratică, Comitetul român R.U.P. au organizat nenumărate acțiuni pe această linie. Intensitatea lor a sporit în general după instalarea lui Hitler la putere în Germania, în 1933 și, mai ales, în a doua parte a anului 1936, după discursul revizionist rostit de Mussolini la Milano și după vizita lui Horthy în Italia.

Așa cum P.C.R. a indicat permanent, mișcarea antirevizionistă s-a împletit an de an tot mai organic cu mișcarea antirăzboinică, pentru pace. „Numai printr-un front unic antirăzboinic, al tuturor celor ce muncesc, numai prin acțiunea marilor mase împotriva pregătirii războiului se va putea reuși să se înlăture acest grav flagel. Frontul unic al păcii pe plan național și internațional — iată lozinca momentului de față”³ — preciza organul central de presă al P.C.R. Pe aceeași linie, „Lupta de clasă”, organul teoretic al partidului comunist, preciza:

³ „Scinteia” din 23 mai 1936.

„Comuniștii vor fi în primele rinduri ale luptătorilor pentru apărarea păcii, vor susține cu toate forțele lor orice acțiune pentru apărarea acestui bun suprem al omenirii — pacea, vor ajuta la mobilizarea maselor celor mai largi, sub conducerea comitetelor pentru apărarea păcii, alese de către mase, vor lupta, vor îndeplini loial orice însărcinare care li se va da în această direcție”⁶.

Un loc important în activitatea generală de luptă împotriva fascismului l-a ocupat în România, în întreg intervalul de timp care ne sta în atenție, exprimarea, în diverse forme, a poziției internaționaliste, de solidaritate frățească cu alte țări și popoare amenințate de urgia hitleristă. Sint în acest sens bine cunoscute acțiunile de solidaritate care au avut loc în România cu Frontul popular antifascist înfiptuit în Franța, cu poporul abisinian căzut victimă invaziei fasciste italiene, cu patrioții spanioli aflați în luptă cu intervenția fascistă străină, acțiunile de înfierare a măsurilor Reichului hitlerist de reprimare a comuniștilor și antifasciștilor. Reprezentanți ai antifasciștilor din România au participat activ în acei ani la congresele internaționale antifasciste de la Paris, Bruxelles, Praga, Londra ș.a. O formă înaltă de solidaritate cu mișcarea internațională de luptă împotriva fascismului a constituit-o participarea unui mare număr de oameni ai muncii din România la rezistența antifascistă din Spania, Franța și din alte țări și mai ales, participarea cu arma în mână, în anii celui de-al doilea război mondial, la lupta pentru zdrobirea definitivă a nazismului.

Cu toate eforturile depuse pe tărîmul luptei antifasciste, masele populare nu au putut stăvili pînă la capăt instaurarea dictaturii fasciste care a avut loc în România în împrejurările interne și internaționale complexe de la finele celui de-al patrulea deceniu al secolului nostru — cînd ofensiva dezlănțuită de Germania hitleristă pe continentul european a pus sub semnul întrebării integritatea, independența și suveranitatea multor țări și popoare.

Perioada dictaturii militarofasciste și a războiului dus alături de Germania hitleristă a constituit cea mai neagră pagină din istoria modernă a României. Instalarea dictaturii militarofasciste la putere, în septembrie 1940, formă de guvernare menținută nu mai mult de patru luni în care Garda de fier și-a asigurat un rol diriguitor, a oferit legionarilor posibilitatea de a da curs tuturor patimilor și instinctelor nesățîsfăcute, îngrămădite în „conștiința” lor încă de la începuturile organizării mișcării fasciste în România.

Sentința istorei a fost însă necruțătoare. Mișcarea fascistă, compromisă prin însăși actul său de naștere, s-a dovedit prin întreaga ei existență, un fenomen străin României, potrivnic maselor largi populare și detestat de acestea. Aprecierea Plenarei C.C. al P.C.R. din iulie 1936 conform căreia „fascismul nu este popular în România și nu are rădă-

⁶ „Lupta de clasă” din august-septembrie 1936.

... în masele populare”⁷ capătă — în lumina celor mai sus afirmate, o înaltă realitate istorică — semnificații deosebite.

Chiar dacă, datorită măsurilor extreme, adoptate ca urmare a unei victorii nefericite pentru țară, fascismul a ajuns la putere la finele anului 1940, susținătorii săi fanatici, făcând uz de întregul arsenal al măsurilor teroriste, nimeni și nimic nu a putut înăbuși dezvoltarea ideilor populare, antifasciste, patriotice, pe care P.C.R., organizațiile de masă le cultivă în rindurile tuturor acelor care, membri activi sau simpli simpatizanți, se încadraseră în mișcarea antifascistă și participaseră la acțiunile inițiate de aceasta. Despre aceasta ne vorbește ampla mișcare antifascistă de masă desfășurată în România în anii 1940—1944, mișcare care avea să culmineze în mod necesar și legitim cu victoria insurecției populare armate declanșate la 23 August 1944 sub conducerea Partidului Comunist Român.

Evocarea paginilor de istorie scrise de către masele muncitoare din țara noastră în vîltoarea memorabilelor lupte antifasciste, desfășurate cu intensitate în anii premergători celui de-al doilea război mondial, constituie un adînc omagiu adus celor care, prin sacrificiul lor, au pus temelie încă atunci mărețului edificiu al României de azi care, sub conducerea comuniștilor, pe baza sarcinilor stabilite de către cel de-al X-lea Congres al partidului, își făurește o societate nouă, socialistă, multilateral dezvoltată.

LE PARTI COMMUNISTE ROUMAIN — L'INITIATEUR, L'ORGANISATEUR
ET LE DYNAMISATEUR DU MOUVEMENT ANTIFASCISTE DE LA ROUMANIE

Résumé

Cet ouvrage constitue une synthèse des opinions formulées par l'auteur à la suite d'une recherche scientifique développée au cours de plusieurs années. Dès le début, et ensuite en permanence dans tout l'ouvrage, en résulte l'idée fondamentalement à laquelle, pendant la période de l'entre deux guerres, la Roumanie a été agitée par un appréciable mouvement antifasciste de masse qui, d'ailleurs, a déterminé le retardement de l'instauration de la dictature fasciste dans ce pays.

On montre dans l'ouvrage que c'est au parti communiste, le continuateur des traditions de lutte révolutionnaire et démocratique du peuple roumain, parti qui a accompli un demi-siècle d'existence, que revient le mérite principal dans cette lutte longue, héroïque et difficile.

⁷ Arhiva Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R., Cota Ab. XX — 3, inv. nr. 956.